

ЗА НЯКОИ НАЧИНИ ДА СЕ ИЗРАЗИ ЗНАЧЕНИЕТО ‘НЯМАМ ИЗГОДА’ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Тук ще разгледаме как се изразява значението ‘нямам изгода’ в ежедневната реч. Темата беше подсказана на автора от дочута реплика в разговор между софийски ученици. Един от тях коментира действие, което явно беше нежелано за него, с думите *не, забрави – това не ми е на оферта*. За ученическия жаргон е писано доста, той е един силен мотор, който постоянно опитва и понякога успява да вкарва в речта нови думи и изрази, но тук няма да коментираме това интересно езиково явление.

Не ми е оферта наследява широко разпространеното *не е (на) далавера*, а в по-старо време можем да намерим и експресивното *няма къораво* от фразеологизма *Да удариш къоравото*. Общото между трите изрази освен значението ‘нямам изгода’ е това, че те се градят около чужди думи – *оферта*, *далавера*, *къорав*. Разликата е в конотациите – *офертата* е честно търговско предложение, *далаверата* е нечестен начин да се печели, а третият израз е свързан с нечестен и неморален – да се отнеме от беззащитния, слепия – начин да се печели. Защо обаче изгодата е представена по различен начин: положително в по-новия израз и отрицателно в двата по-стари?

Бихме потърсили отговора на подобен въпрос в изграждането на **изгода** като концепт в българската лингвокултура. В този концепт се очертават „парчетата“ от значението му ‘нещо незаслужено’, ‘нещо случайно’ (тук е уместно да посочим и изрече *Да ударя джакпота*), ‘нещо неморално’. Това са любопитни щрихи, които можем да интерпретираме и да обясним в рамките на традиционната българска култура. Тя в по-голяма степен пренебрегва и дори осъжда личния успех и насърчава колективния дух. В най-ново време обаче личната инициатива става нещо похвално – оттук и изразът с думата *оферта*, който добавя едно ново „парче“ за изгодата ‘нещо, което обмислям и приемам’.

Гл. ас. Иво Панчев

*Секция за общо и сравнително езикознание
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН*